

מתיקות החפץ חיים

שו"ת בעניינים אקטואליים

"מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע"

גליון מס' 15 | פרשת עקב | תש"פ

בס"ד

כלל ב' - לשון הרע באפי תלתא

הבהרה: בשבוע שעבר פרשת ואתחנן (גליון מס' 14) יש לציין ולהדגיש שכל ההיתר לספר אף מעיר לעיר 'בדבר שמרעיש אוזני הבריות' - זה רק לפי היתרא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה] בדרך אקראי, ושלא יתכוון להעביר הקול ולגלותו יותר. (וכנזכר לעיל במקור החיים - ס"ג, ועיין שם שיש מחמירין שיהא גם בדרך אגב)

תשובה: אין כאן היתרא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה] ואסור לספר הלאה או בינם לבין עצמם - כיון שציוה שלא יתפרסם הדבר.

ג. מנהל הכולל [הכספי] מזלזל ועושה אפלויות

שאלה: ראובן ישב יחד עם חביריו בכולל בחדר קפה, ודיבר בפניהם על מנהל הכולל [הכספי] איך שמזלזל בחלק מהאברכים ועושה אפלויות בין אחד לשני, ולבסוף ציוה אותם אבל לא באופן מוחלט - אלא רק אמר שאל יודע מכם דבר, [דמשמע אבל בינם לבין עצמם יכולים לדבר] האם יש כאן היתרא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה] ומותר לספר כן לאחרים או לא. [מקור החיים - ס"ח]

תשובה: אין כאן היתרא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה] ואסור לספר הגנאי לאחרים, וכל שכן למי שנאמר עליו - כיון שציוה אותם שלא יתפרסם הדבר בחוץ.

ד. המנהלת כל הזמן צועקת כדי שלא נבקש העלאה במשכורת

שאלה: המורה חנה ישבה בחדר מורות, ודיברה בפני ג' נשים על המנהלת לשון הרע, שמאז שנכנסה לתפקיד הרימה את האף, היא קשה מאוד ולא מתייחסת יפה, ומה שכל הזמן צועקת - זה כדי שלא נחשוב לבוא ולבקש עוד העלאה במשכורת, ולבסוף הזהירה את השומעים שלא יגלו למנהלת את אשר דיברה. האם מותר לאחת מהשומעים לספר כן לאחרים [לא למנהלת] כיון שסיפור הדברים היה ב'אפי תלתא' [בפני שלושה] - ולא ציותה המספרת לא לספר לאחרים, או שלא- ואסור לה לספר. [מקור החיים - ס"ח, בהגה"ה]

תשובה: החפץ חיים נשאר באופן הזה - בצ"ע.

ה. מנהלי עבודה שמתמרמים על הקבלן הראשי

שאלה: קבלן שיפוצים / קבלן תמ"א 38, מעסיק תחת ידו הרבה מנהלי עבודה - לשלד / לגימור פנימי / חשמל / אינסטלציה / לאביזרים / לכלים כבדים ועוד. והנה נוצר שם התמרמות על הקבלן הראשי - ובשעה שישבו לאכול ביחד דיברו שנים מהעובדים בפני עוד שנים אחרים, לשון הרע

המשך סעיף ז'

א. הולך רכיל מגלה סוד - מהו

שאלה: באר מהו יסוד האיסור וחומרתו של "הולך רכיל מגלה סוד"

תשובה: 'יסוד האיסור' - כתב השערי תשובה (ח"ג - רמז רכה) שיש בזה שני חלקים. א. שע"י סיפורו נהיה נזק - שהלך וגילה סודו וכל התוצאות שבאו בעקבות דבריו ב. עצם הדבר שהולך ומיפר מחשבתו של איש זה ומגלהו לרבים. [עכ"ד] ואצלנו - לענין החלק הראשון [כשעברו שלושה שכנים על הציווי של המספר שאמר לא לגלות, ועכשיו הרביעי רוצה גם כן לגלות. (וכנזכר לעיל בשבוע שעבר - פרשת ואתחנן' גליון מס' 14)] לא שייך נזק, כיון שהוי "מילתא דעבידא לאיגלווי" [דבר שעתיד להתגלות] אבל מכל מקום יש את החלק השני - שהיפר את מחשבתו. 'חומרת האיסור' - משמע מדברי החפץ חיים לקמן (הל' רכילות כלל ח', באר מים חיים - ס"ק ז') שזה איסור דרבנן חמור [לא כסתם איסור דרבנן] - שכתב שם "הולך רכיל מגלה סוד" חמור הוא מסתם אבק לשון הרע ורכילות, והרי אבק לשוה"ר ורכילות זה אסור מדרבנן. ואם תשאל מה נפ"מ בדבר. י"ל שלא נקל בזה בקלות כשיש מחלוקת הפוסקים, וכל כיו"ב. [וכעין זה מצינו לענין הלכות שבת לגבי "מלאכה שאין צריך לגופה" דאיסור דרבנן חמור הוא, ויש פוסקים דס"ל - שלא מצרפים זאת לתרי דרבנן במקום צורך / מצוה - להתיר]

סעיף ח'

ב. המנהל משחק במשחקי מחשב בזמן העבודה

שאלה: ראובן אחד המלמדים, ישב בהפסקה יחד עם חביריו בחדר מורים, ודיבר בפניהם [והיו שם לכל הפחות שלושה מלמדים] על המנהל איך שראה אותו אתמול משחק במשחקי מחשב בזמן העבודה / מסתכל באתרים לא כשרים, ולבסוף ביקש וציוה אותם שלא ידברו מזה הענין כלל וכלל, ואף בינם לבין עצמם. האם מותר לאחד מהשומעים לספר זאת הלאה, ואין צריך להתייחס לציווי כיון שסוף סוף יש כאן שלושה ששמעו, או לא ואסור לו לספר. [מקור החיים - ס"ח]

עסיסית על הקבלן - שמרמה לקוחות בשקר לבן, ולבסוף עוקץ אותם באפלי שקלים, וכל כיו"ב. האם יש כאן היתרא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה] ומותר לספר כן הלאה - כיון שלמעשה יש כאן שלושה, או לא ואסור לספר. (מקור החיים - ס"ח, באר מים חיים - ס"ק יט', בדוק - האם המספרין נכנסים בכלל החשבון או לא)

תשובה: אסור לאחד מהשומעים לספר כן הלאה, ואין כאן היתרא ד'אפי תלתא' כיון שצריך שיהיו שלושה שומעים - ואין אחד מהמספרים מצטרף להיות חלק מהשלושה. **והטעם:** דמצוי הוא מאוד שמתחרטים הם ממה שדיברו. וכמאמרם ז"ל: "רשעים מלאי חרטות" - ונמצא שיותר אין כאן שלושה.

ו. היכן מצינו מספר רק בפני שנים ויש כאן היתרא ד'אפי תלתא'

שאלת חכם: כאשר ראובן הולך ומספר לשון הרע, אבל לתועלת - 'להציל עשוק מיד עושקו' ע"פ מה שמבואר לקמן בכלל ו' - עם התנאים שצריכים לזה, ומספר כן רק בפני שנים. האם כאן המספר נכליל אותו יחד עם השנים, ונמצא שיש כאן שלושה שמספרים או לא. [רמז: שים לב, לטעם שאין המספר נכלל, הוא משום שבדרך כלל אחר כך מתחרטין הם - וכאן הרי זה לא שייך]

תשובה: המספר לתועלת - יש להכלילו יחד עם שנים השומעים, ויש כאן היתרא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה] **והטעם:** משום שלא יתחרט על דבריו וימשיך לספר הלאה. (ספר שיעורי עיון - הובא בחפץ חיים מהדורת דרשו)

סעיף ט'

ז. ביטל חברותא ונסע לים על חשבון סדר ג'

שאלה: ראובן בחדר אוכל בישיבה ישב עם כמה מחביריו, [והיו שם לפחות שלושה בחורים] ודיבר על שמעון שנסע אתמול לים - על חשבון סדר ג', וגם ביטל את החברותא, שחיכה לו הרבה זמן עד שהתייבש. הלך אחד מהחברים וסיפר את מה ששמע לעוד חברים בחדרו בפנימיה, ולא התכוין להעביר הקול ולגלותו יותר וכן היה זה בדרך אקראי, אבל לבסוף הוסיף כמה מילים או הטעים את דבריו של ראובן לאמר - דעו לכם שמעון זה "מטייל מקצועי" / "כל הזמן אוהב ומחפש להיכן לצאת". האם עבר אותו שומע וסיפר כן בפנימיה על איסור לשוה"ר או לא. (מקור החיים - ס"ט, שים לב: נכון שכל הדרך הוא נהג לפי היתרא ד'אפי תלתא' - אבל לבסוף הוא הוסיף, ופירש דברים שלא נאמרו)

תשובה: הרי זה אסור, ועבר על איסור לשון הרע. כיון שהוסיף והטעים יותר ממה שהיה נשמע עליו לבסוף מעצמו על פי הסברא ד'אפי תלתא'. [בפני שלושה] ומלבד זאת - הוסיף ה'חפץ חיים' שגם עבר הוא על איסור קבלת לשוה"ר.

ח. שמעון הגביר אוסף פחיות למיחזור מתוך הפח

שאלה: ראובן אחד השכנים - מספר על השכן שמעון הגביר, באסיפת ועד הבנין [והיו שם לפחות ג']

לעילוי נשמת

הרב אברהם בן שמחה זצוק"ל
הרב יעקב בן צבי יהודה זצוק"ל

שכנים] איך שאוסף הוא פחיות למיחזור מהרחוב, וכן מחטט הוא בפח זבל של הבנין אחר פחיות אלו, וזה לא מתאים לו לפי דרגתו. [ויש בזה משום לשון הרע] הלך אחד השכנים, וסיפר זאת לבני ביתו בדרך אקראי ולא התכוין להעביר הקול ולגלותו יותר, אבל לבסוף הוסיף כמה מילים או הטעים את דבריו של ראובן לאמר - דעו לכם השכן הזה "זבלן נסתר" / "זבלן השכונה". האם עבר אותו שסיפר כן לבני ביתו על איסור לשוה"ר או לא. (מקור החיים - ס"ט, שים לב: נכון שכל הדרך הוא נהג לפי היתרא ד'אפי תלתא' - אבל לבסוף הוא הוסיף, ופירש דברים שלא נאמרו)

תשובה: הרי זה אסור, ועבר על איסור לשוה"ר. כיון שהוסיף והטעים יותר ממה שהיה נשמע עליו לבסוף מעצמו על פי הסברא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה] ומלבד זאת - הוסיף ה'חפץ חיים' שגם עבר הוא על איסור קבלת לשוה"ר.

ט. חוזר בתשובה - מרביץ תורה ברבים, ויש מקנאים

שאלה: ראובן חזר בתשובה לפני כ-10 שנים, ומאז ועד עתה עולה ומתעלה בתורה ובירא"ש, ועוד שעשה תשובה שלימה על כל מה שחטא ופשע, וברוך ה' הנה ה' לידו שהתחיל למסור שיעור תורה לרבים, או חיבר והוציא ספר לאור עולם, אבל מר שמעון מאוד מקנא בראובן, ורגיל הוא לומר לאנשים 'דעו לכם פלוני אלמוני הוא בעל תשובה'. האם עבר בזה על איסור לשוה"ר או דלמא לא כיון שדבר זה היה מפורסם בפי כל. (מקור החיים - ס"ט, שים לב - בזה כוונת המספר לגנותו, ויש בו משום גנאי על אותו בעל תשובה)

תשובה: הרי זה אסור, ולא שייך כאן היתרא ד'אפי תלתא'. [בפני שלושה]

י. אביו חילוני גמור / רודף את הדת / עיתונאי בכיר בעיתון חילוני

שאלה: לוי תלמיד ישיבה בישיבה גדולה, עולה ומתעלה בתורה ובירא"ש ומתמיד גדול. והנה כשיצא לכמה מהחברים מועד אחר, לדבר בענייניו ולהתפעל מהתמדתו בתורה הקדושה, אמר אחד מהם - אבל שימו נקודה. 'דעו לכם שאביו חילוני גמור' ומנותק לגמרי מחיי התורה והמצוות, או שאביו מלבד זאת גם רודף את הדת בכל כוחו ומרצו, או שאביו 'עיתונאי בכיר בעיתון החילוני המפורסם בארץ'. האם אותו בחור עבר בזה על איסור לשוה"ר או לא. (מקור החיים - ס"ט, שים לב - כאן הגנות על אביו, ולוי המתמיד אינו אווז בדרכיהם, ומתנהג כשורה)

תשובה: הרי זה אסור, ולא שייך כאן היתרא ד'אפי תלתא'. [בפני שלושה]

לרפו"ש: הרב חיים דוד בן פיגא שליט"א

להצרות / הארות והלכטות ארשימת הגפולה:
Shemesh648@gmail.com

העלון מופיע גם באמצעים: דרשו, אגף, אידיש וינקל, גורג יוסף

אגרוואות: בנה הפועלים (12) סניף 766 א-1 79181